

ג. ספר תורה שיש בו שלש טעויות בכל דף ודף – יתקן. ארבע – ייגנו. כן שנינו בברייתא. והשיבו על דברי רב שאמר שנים יתקן שלש יגנו. ואם יש בו דף אחד שלם, שאין בו ארבע טעויות (רב יוסף) – מצייל את הספר כולו מגניזה, ובלבד שרוב הספר כתוב כראוי.
וכל זה אמור בחסרות, שע"י תיקוניו הרבים ייראה כמנומר, אבל ביתרות – אין חשש.
יש שכתבו שאותיות יתרות אינן פוסלות בס"ת, והתוס' דחו זאת. וגם לפי דעה זו – דוקא בס"ת אך לא במוזוות. (ע' בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ב קמ. אך בספר המנהיג (הל' תפלין נוסח ב) ששם מפורשת שיטה זו, מובא זאת אף לענין תפלין ומוזוות, שאין להושי ליתירות).

דף ל

נב. א. היכן יש לגמור כתיבת ספר תורה וחומשים, בסוף הדף והשורה או באמצעם?
ב. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה – מי כתבם? ובמה נשתנו בקריאתם בציבור?
ג. מצות כתיבת ס"ת – האם מתקיימת רק בכתיבת הספר כולו, או אף בהגהתו, או גם בקניית הספר?
ד. מה גודלם של היריעות והדפים שבספר תורה?
ה. מהם שיעורי הגליון שמסביב לכתב? מהו הריח שבין שיטה לשיטה, בין תיבה לתיבה, ובין אות לאות?
ו. האם רשאי להקטין את הכתב לצורך הנחת רווחים?
ז. הכותב את הספר, האם מותר לו לצאת מן השורה?
ח. הטועה בכתיבת השם – כיצד יעשה?

א. יש לגמור את כתיבת ספר התורה בסוף הדף ולא באמצעו, ובאמצע השיטה דוקא. כן מסקנת ההלכה, כרב אשי. ויהא מקצר ועולה, או יעשה אפילו שורות קצרות מאד, ובלבד שיגמור בסוף הדף. ורבנן אמרו 'אף באמצע השיטה'. (רש"י פרש שיטתם שיכול לגמור אף באמצע הדף [כשגומר באמצע שיטה. ע' הגהות הב"ח על הרי"ף]. ושאר מפרשים: שיכול לגמור גם בסוף השיטה [אבל באמצע הדף לא]).
סיום שאר החומשים כשנכתבים לבדם או חומשים שבספר תורה – גומר אפילו באמצע הדף.

ב. לדברי רבי יהודה / רבי נחמיה, יהושע בן נון כתב שמונה פסוקים. ולדברי רבי שמעון משה כתבם בדמע עפ"י ה'.

אותם פסוקים, היחיד קורא אותם.

רש"י: אין מחלקים אותם לשני עולים. הר' משולם: שלא יקרא עמו שליח ציבור. וי"מ: שאין צורך במנין אנשים לקריאתה. וי"מ: שקורא אותם אדם אחר, לא זה שקרא את הפסוקים הקודמים (עפ"י ראשונים).

ג. הקונה ספר תורה, כחוטף מצוה מן השוק.

הרבה פוסקים נקטו שקיים מצוה אלא שלא מן המוכר. וי"א שלא קיים. והוא הדין במקבל מתנה.

הכותב ס"ת – מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני. אמר רב ששת: אם הגיה אפילו אות אחת – כאילו כתבו.

אף לוקח שהגיה, אינו נחשב כחוטף מצוה אלא מעלים עליו כאילו כתבו, כיון ששהה אצל חברו בעבירה מפני שאינו מוגה. עתוס'.

ד. היריעה היא בת שלש עד שמונה דפים (שכך יפים התפרים המחברים אותן. ערש"י). רוחב כל דף ככתיבת שלש פעמים 'למשפחותיכם'.

והיינו שיעור טפה. ויש אומרים שזה אמור בכתיבה דקה, אבל בגסה, יכול לעשות שישים ארוכים יותר, שאין העינים משוטטות בהן. והכל לפי הגוי (עתוס' בשם גאון; יו"ד רעב, ב). ומכל מקום לא פסד בדיעבד (פוסקים).

ויהדר אחר יריעות הקרובות במדתן זו לזו, שלא תהא אחת יתרה על חברתה יותר מדאי (כן מבואר בגמרא, עכ"פ בשתי יריעות הסמוכות זל"ז).

ה. שיעור הגליון בספר תורה: מלמטה – טפה (= ארבע אצבעות). מלמעלה – שלש אצבעות. בין דף לדף ריוח שתי אצבעות.

[בירושלמי (מגילה א, ט) הובאה מחלוקת תנאים בשיעור הגליון; לתנא קמא, מלמעלה שתי אצבעות ומלמטה שלש. ולרבי – מלמעלה שלש ומלמטה טפה, כסתם ברייתא דידן].

בחומשין: מלמטה שלש אצבעות ומלמעלה שתיים. בין דף לדף כמלא ריוח גודל.

א. הסכימו האחרונים ששיעורים הללו אינם לעיכובא.

ב. אם רצה להוסיף על השיעורים הללו מוסיף, ובלבד שלא יהיו הרוחות מרובים על הכתב (מסכת סופרים ב, ד).

בין שיטה לשיטה כמלא שיטה. בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה, ובין אות לאות כמלא חוט השערה.

א. שתי תבות סמוכות הנראות כאחת ואי אפשר למחוק, עדיף לחתוך ביניהם ולהדביק טלאי להרחיקן. ואם הגביה אותיות התבה האחת ועי"כ ניכר שהן שתי תבות – נראה שכשר, אבל לכתחילה אין לעשות כן (עפ"י שבט הלוי ח"ב קמד).

היה רווח ביניהן יותר משיעור שלש אותיות – נראה שכשר (שם ח"ו קנח).

ב. שתי אותיות הקרובות זו לזו עד שיכולות להראות כאות אחת – נראה להקל (עפ"י שבט הלוי ח"ה ה, ב).

ו. אין להקטין הכתב לצורך השארת רווחים, בין מלמטה בין מלמעלה, וכן בין שיטה לשיטה ובין פרשה לפרשה.

יש אוסרים להקטין אפילו אם עי"כ יצטרך להסיר הדף כולו. ויש חולקים. וי"א אף בדיעבד אם הקטין אותיות – אין לקרוא בו עד שיתקן (עפ"י פוסקים).

ז. נודמנה לו לכתוב בסוף שורה תיבה בת חמש אותיות – יקפיד לכתוב שלש אותיות עכ"פ בתוך הדף ושתיים בחוץ ולא להפך.

א. בדיעבד אם הוציא מהשורה שלא כדין – כשר לקרוא בספר אף לכתחילה. ואותיות השם אין להוציאן חוץ לתיבה, ויש פוסלים אפילו בדיעבד, אבל לא באותיות הנטפלים לשם. ואם יצאה רק אות אחת חוץ לשיטה, יש להכשיר אף באותיות השם עצמו (עפ"י פוסקים).

ב. נחלקו הפוסקים בתיבה בת שלש אותיות, האם יכול להוציא שתי אותיות חוץ לשיטה. ובתיבה בת שתי אותיות, כתבו אחרונים [דלא כהלבוש] שמותר לכתוב אות אחת בחוץ (עפ"י פוסקים או"ח לב, לד).

נודמנה לו תיבה בת שתי אותיות, יכתבנה בשורה הבאה ולא יצא מן השיטה (עפ"י רש"י. וע"ע בשיטמ"ק).

- ת. נחלקו תנאים אודות הטועה בשם (שלא כתבו); י"א לגרד מלים אחרות (לאחר שנתיבשו), ולכתוב השם על הגרר (ר' יהודה). והמלים שגרר יתלם בין השיטין.
וי"א: אף כשהדין לח יכול למחוק, וכותב על המחוק (ר' יצחק). וכן אמר רבב"ח בשם רב יצחק בר שמואל להלכה).
ויש המתירים לתלות בין השיטין (ר' יוסי). וכן אמר רב חננאל בשם רב להלכה).
התוס' מפרשים שגרירה ואפילו מחיקה, עדיפים מתליה. ולרבי יוסי רשאי אפילו לתלות.
ואילו ר"ת פרש לתלות דוקא, ופסק כן להלכה.
וי"א: דוקא את כולו, ולא מקצתו (ר"ש שזורי). וכן אמר עולא בשם ר' חנינא להלכה).
וי"א יגנוז היריעה כולה (ר' שמעון ב"ר אלעזר בשם ר' מאיר).
א. להלכה נפסק כרבי שמעון שזורי, שתולה כולו ולא מקצתו. ואף בדיעבד אין כשר בתלה מקצתו (ערמב"ם, טושו"ע י"ד רעו,ו). ויש מכשירים בדיעבד (ב"ח שם בדעת הטור ועוד).
ב. נחלקו אחרונים אודות הדבקה טלאי וכתבתו עליו (וע"ע בשו"ת משיב דבר ח"ב עט; שבט הלוי ח"ד קלח,ג).

דפים ל – לא

- נג. א. אלו הלכות מובאות בסוגיא מר' שמעון שזורי, והאם הלכה בהן כמותו?
ב. הלוקח פירות מן העכו"ם – האם חייב לעשרם?
א. אלו ההלכות שאמרן ר' שמעון שזורי:
1. הטועה בכתבת השם – תולה, ודוקא כולו ולא מקצתו.
לא הוזכר במפורש בדברי האמוראים במפורש שהלכה כן, ויש שפסקו במפורש כדעה אחרת, כנ"ל.
ואולם עולא בשם רבי חנינא אמר שכל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו, הן במשנה הן בברייתא.
2. בן פקועה, אפילו בן חמש שנים וחורש בשדה – שחיטתו אמו מטהרתו. ואמר זעירי בשם ר' חנינא שהלכה כמותו.
3. המסוכן שאמר כתבו גט לאשתי – הרי אלו יכתבו ויתנו. וכן פוסק רבי יוחנן (רבי יונתן. עתוס').
4. תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ונתערבה – שואל את עם הארץ אם עישר, ואוכל על פיו. וכן פסק ריו"ח.
5. מעשר בתערובת ישן וחדש; פול המצרי שזרעו לזרע (ודינו כקטנית לענין עונת המעשרות), מקצתו השריש קודם ר"ה ומקצתו אחר ר"ה – אין תורמים מזה על זה. כיצד יעשה, מערבם יפה ויתרום. וכן פסק ריו"ח.
6. מדידת שידה; אם מחזקת ארבעים סאה (בלח) – טהורה. אם אינה מכילה כן, אם היו רגליה גבוהות טפה, אין הריח שביניהן בא בחשבון מידתה, ואם אינן טפה – מה שביניהן נמדד. ורבי חנינא פוסק כמותו.
7. משקין שהן ראשון-לטומאה – היין, הריהו לעולם ראשון לטומאה, אבל לא השמן והדבש. וכן פסק רבי חנינא.
רבנו תם פירש בקרושים, אבל נוזליים – הכל משקין. וכתב הר"ש שחזר ונימות, וי"ח. וכן נחלקו האם דוקא כשקיבל טומאה ואח"כ קרש, או ממשיך דינו להיות משקה, או אפילו אם כשקרש היה טהור, יכול עתה לקבל טומאת משקין (וע' רמב"ם וראב"ד טומאת אוכלין א, יט ט, א; תוס' כאן ועירובין עא; פיה"מ טהרות ג, א; ברכת הוצב כאן; אג"מ י"ד ח"ב כא).
8. נתערב טבל ברוב חולין – יקח מן השוק דמאי ויעשר עליו. וי"א: יקח מן העכו"ם ויעשר עליו,

שנמצא מעשר מן הפטור על הפטור, כיון שמדאורייתא הטבל בטל ברוב ומותר, לכך מעשר עליו מדבר שאינו חייב במעשר מעיקר הדין. כן מסר ר"ש שזורי מרבי טרפון. וגם בזה אמר ר' חנינא שהלכה כן. מדברי רבי יונתן (י' יוחנן) 'הלכה כר"ש שזורי בתרומת מעשר ובמסוכן' משמע שבשאר דברים אינו פוסק כמותו, ודלא כר' חנינא (עפ"י חולין עה:).

וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והתוס' (שם) לענין בן פקועה כרבי יוחנן ודלא כרבי שמעון שזורי. ואולם לענין הטועה בשם פסקו הרי"ף הרמב"ם והרא"ש כרבי שמעון שזורי שתולים (וכבר הקשה כן הש"ך רעו סק"ז. וע' ברכת הובח ועוד).

ולענין פול שהשריש מקצתו בשנה זו ומקצתו בשנה זו, י"א שהרמב"ם (תרומות ב, ג) פסק כרבי שמעון שזורי שיכול לבלול הכל ולהפריש מהתערובת (עפ"י מהרי"ט ח"א יח; משנה למלך מעשר יד, ח). ואילו הראב"ד (מעשר א, ח) פסק שאין בילה ביבש (וי"א כן אף בדעת הרמב"ם. ע' מנחת שלמה תנינא סוס"י קט).

ולענין טומאת משקין, משמע ברמב"ם (טו"א ט, א) שפסק כחכמים החולקים על רש"ש ומוסיפים שמן ודבש.

[וע"ע ריטב"א ב"מ נג. לענין הפרשה מדמאי על טבל שנתערב].

ב. הלוקח פירות מן העכו"ם בארץ ישראל – מעשרם; למאן דאמר 'אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר' – חייב מעיקר הדין. ולמאן דאמר 'יש קנין לעכו"ם... פטור מן הדין אלא שחכמים הצריכוהו לעשר.

א. מבואר בתוס' שלדברי הכל פטור מהתורה 'מירוח עכו"ם', וכן משום 'לקוח' [אלא שנחלקו הראשונים האם פטור 'לקוח' נאמר כשנלקח לאחר מירוח או קודם לכן דוקא], אך מ"מ למאן דאמר 'אין קנין' דומה לחיוב.

ב. לדעת רוב הפוסקים אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מדי מעשר (רמב"ם תרומות א, י וראב"ד שם; יו"ד שלא, ג). ויש סוברים שיש לו קנין להפקיע (דעה זו מובאת במאירי גטין מז ודחאה. וע' רע"ב פאה ד, ט דמאי ה, ט ובפיה"מ להרמב"ם).

הנפקותא בין שתי הדעות, האם יכול לעשר מזה על פירות 'פטור' אחרים, שאינם חייבים אלא מחומרא דרבנן, כגון של דמאי – למ"ד רוב עמי הארץ מעשרים.

דף לא

גד. א. גליון ספר תורה שנקרע – מה דינו?

ב. מה דינה של מזוזה שנכתבה שתי מלים בכל שורה, או שעשאה שורה של שתיים ואח"כ של שלש ואח"כ של מלה אחת, או אחת שתיים שלש; או שלש שתיים אחת.

ג. כיצד יש לסיים את פרשיות המזוזה בכתיבתן? כיצד המזוזה נכרכת?

ד. ספר תורה שכתבו כשירה, או שירה שנכתבה כשאר הספר – מה דינו?

א. קרע הבא בשתי שורות בתוך הכתב – יתפור. בשלש שורות – אל יתפור. ודוקא כשהגויל מעופף שאז נראה כישן והקרע מגונה, אבל בשאינו מעופף – מותר.

יש מפרשים דלא כפרש"י: דוקא כשהוא ישן שאין ניכר עיפוצו, אבל אם ניכר עיפוצו – מותר (עפ"י רמב"ם).

וכשהוא תופר – תופר בגידין ולא בפתילים.